

Maso a zelí

Mi sme mívali i maso dost často. To některé decka říkali, že maso mají ras třeba za týden, za štrnáz dní. Protože bilo hidu na dvoře, bilo hodně, tak s*, sa dicki neco zabilo a... Nebilo u nás takové, že bi první dostali chlapi maso, dicki fšeci stejnak. Ba právě ještě přistrkovali nám, deckám.

Vařila s*, vařilo sa zelí. Zel*, zelé bylo kiselé, z bečki potem. A to sa vařilo ve velikém hrncu, který stál na šporáku. Á diž bilo leto, tag sa chodilo na pole, á to sa, si nabrál, gdo kolik chťél. A jedl sa g zelú chleba.

Hana Goláňová

1 Nářeční ukázky byly získány na základě výzkumu pro Ústav Českého národního korpusu FF UK, kde vzniká nářeční korpus Dialekt (obsahuje přepisy nahrávek ze všech nářečních oblastí České republiky), jeho rozšířená verze (dialekt v2) je od roku 2021 bezplatně přístupná veřejnosti na stránkách Ústavu Českého národního korpusu: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:dialekt>. Vybrané nářeční ukázky jsou také začleněny do mapové aplikace Mapka: <https://korpus.cz/mapka/> (od podzimu 2023 nová verze), která je přístupná veřejnosti bez registrace.

2 Přepsaný zvukový materiál odráží stav nářečí v obci Janová, kde byly nahrávky pořizeny. Přepis nahrávek odpovídá tomu, jak byla mluva zachycena (včetně rozkolísaných hláskových podob a opakování mluvnických úseků, což je charakteristický rys mluveného jazyka), a byl vytvořen v podstatě podle zásad stanovených v *Pravidlech pro vědecký přepis dialektologických zápisů českých a slovenských* (1951). Z nářečních rysů, které jsou typické pro oblast Valašska, se u této mluvy některé hláskové jevy vyskytují jen ve zbytcích, jsou to např. tvrdé *ř*, měkké *ř* nebo tvrdé *y*. Z dalších hláskových jevů připomeňme ještě např. užívání starého *-u/ú* (*na holú plotnu, f trúbje, z múki, krátkú dobu, šúlánki*), nepřehlasované podoby *-a* (*sa deali, dokonca, vedla, kiselica*), výrazy bez počátečního *j-* (*enom*) nebo užívání šč- místo š- (*ščipalki*). V mluvě mluvčí se udržují i některé tvaroslovné nářeční jevy (*polovicu, hrncu, k tom, ze zelé, mají ad.*), dále též např. dlouhá samohláska u sloves ve tvaru příčestí minulého j. č. muž. rodu (*chodil, sa vařil, sa pjestoval, nesadil ad.*), popřípadě slovoslovné jevy (*máčka*). V přepsaných ukázkách se také nachází celá řada nářečních výrazů (*zemňák/zemák, brambora, pagáček, placka, osúch, druh placký, kiska, kyselé mléko, záterki v mléce, mléčná polévka s noky, ščipalki, druh jablek, ostat, zůstat, caletka, druh plněné buchty, šúlánki, druh noků, škubánky, zašmurance, sladká omáčka s noky, kiselica, druh zelné polévky, pajšlová máčka, omáčka z drobbů, hid, drůbež ad.*). Použití znaku * znamená nedorozumitelné slovo.

muziganti,
to sú chlapi

Kouzelník dřeva i strun Jiří Nechanický

Jiří Nechanický s manželkou Pavlou a dcerou Kateřinou za cimbálem (Foto: Rodinný fotoarchiv Jiřího Nechanického)

V rámci rubriky si už několik let představujeme aktivní nositele písňové a hudební tradice na Valašsku, které potkáváme nejen na koncertních pódiích, ale snad ještě spíše při událostech, ke kterým prostě muzika patří. Ať už jsou to rodinné oslavy či komunitní radosti v podobě hodů, poutí, fašanků, jarmarků a dalších společenských kratochvílí. Přesně do ranku takovýchto aktivních a akčních muzikantů patří také Jiří Nechanický, kterého bych v následujícím textu rád představil. Ovšem dovoluji si trochu osobnější úvod do vzhledu na dnešního Pana muzikanta. Už je to řádka let, co jsem vcelku pravidelně hrával v luhačovické vinárně Pod Lěstím. Její název i sama vinárna s originálním panem vedoucím a vrchním už je minulostí. K občasnému muzicírování mě tehdy přizvali vsetínští hudebníci z rodu Nechanických. Bývalo to sice krátké podvečerní hraní, ovšem hudebně velmi intenzivní. Potkávali jsme se v sestavě: kontrabas Jiří Nechanický starší, kontrovala jeho partnerka, stále usměvavá Hanka Nechanická a primoval, nebo někdy basoval, případně kontroval, a pokud jsem nebyl přítomen, tak hrával na cimbál Jiří Nechanický mladší.

Obdivuhodná nástrojová všestrannost mě na Jiřím nepřestává překvapovat dodnes. Jiří Nechanický se narodil 20. ledna roku 1967 a je propojen s několika místy na Valašsku. Dětství a mládí prožil na Vsetíně. V obci Hovězí působil ve folklorním souboru a v posledních desetiletích žije s rodinou v Rožnově pod Radhoštěm. Ale nepředbíháme. Vztah k hudbě podědil Jiří Nechanický po svém dědečkovi, který byl evangelickým farářem. Ovládal hru na varhany, ale třeba také na violínovou harfu a citeru. Babička Ne-

chanická byla učitelkou a hrávala pro změnu na housle. Ale posuňme se o generaci blíže k současnosti. Už byla řeč o Jiřím Nechanickém starším (1944–2014). To byl člověk, kterému muzika nebyla také rozhodně cizí. Hrával na kytaru a vzhledem ke svému dětství na faře v Pozdřechově také třeba na varhany. Holdoval s kamarády country muzice a vlastně všem druhům svého času populární hudby.

A který hudební nástroj se tedy stal osudným Jiřimu Nechanickému mladšímu? Bezesporu to je cimbál. Jeden ne zcela funkční se objevil u nich doma, když mu byly čtyři roky. Tatínek jej měl opravit. Po nastínění zvukových možností cimbálu byl malý Jirka definitivně lapen a okouzlen. Do světa folkloru vhlédl Jiří asi ve třetí třídě základní školy. Stal se tanečníkem ve vsetínském dětském souboru *Vsacánek*. Ale projevoval se také jako muzikant. A to v Novém Hrozenkově, odkud pocházela jeho maminka. Zde tehdy dával dohromady mládežnickou kapelu novohrozenkovský hudec Vladimír Johec. V 70. letech tady fungovala pod jeho vedením muzika ve složení Ma-

Zahrajte ně husličky

Za - hraj - te ně hus - lič - ky z ja - vo - ro - věj des - tič - ky, já mo - sím
Poč - kaj mi - lá na stra - ně, až mu - zi - ka přes - ta - ne, a já ti
do - mů jí - ti, le - bo ne - mám za co pí - tí ti.
ne - co po - vim a po - tom ťa vy - pro - vo - dím dím.

Jiří Nechanický s manželkou a mladší dcerou Klárou u cimbálkem (Foto: Rodinný fotoarchiv Jiřího Nechanického)

ruška Jochcová, Tomáš Johec, Ladá Johec, primáš Jirka Orság a za cimbálem seděl právě Jirka Nechanický. Kapela hrála také pro soubor *Ovčák* na Hovězí, kde se později etablovala nová kapela. Jirka Nechanický celé dětství dělil svou pozornost mezi tančení, muziku a volejbal. V roce 1981 zemřel Milan Svrčina – sběratel, upravovatel a svého času také cimbalista muziky Vsačan. Stalo se tak, že za cimbál v této kapele usednul ve svých 14 letech právě Jiří Nechanický. Ale i nadále působil třeba také v dětském souboru *Hověžánek*. Jeho členové byli k vidění v několika pořadech Československé televize *Zpívanky* nebo *Vonička domova*.

Byl čas vybrat si střední školu. Jirka chtěl studovat cimbál na konzervatoři. Jedinou možností v té době byla brněnská konzervatoř. Ovšem tehdy nastavené kvóty a počty studentů z daného okresu a kraje Jirkovu studiu nepřály. Nastoupil tedy na strojní průmyslovku ve Vsetíně. Po dokončení se vydal Jiří studovat na brněnské Vysoké učení technické. Studia sice už po roce ukončil, ale v Brně ještě zůstal. Začal hrát ve vojenském uměleckém sou-

boru *Jánošík* (dnešní *VUS Ondráš*). Zprvu byl součástí neprofesionální složky orchestru a později v tomto souboru prožil také svou povinnou vojenskou službu. Rukoval v roce 1989. Zastával zde několik nástrojových postů. Byl kontrabasistou, kontrášem a především zde hrával na housle. Svěho času i primoval „moravskou úderku“ tohoto předního folklorního vojenského tělesa. Jeho spoluhráči a spoluvojačky byli například Karel Martiš, Aleš Smutný či Petr Brindzák. Po vojně se Jiří rozhodl, že si dá od muziky pokoj. Vydřelo mu to stěží půl roku. Naplno se zapojil do folklorního dění v obci Hovězí. Zde spolupracoval se souborem, vedl muziku, začal vychovávat mladé muzikanty. Necelý rok prožil také jako hráč na kontrabas ve Francii.

Jiří Nechanický je člověkem, který se velkou měrou zasadil o zachování hudební tradice na Valašsku. Pod jeho vedením hrálo šest generací mládežnických cimbálových muzik. Všechny spojuje označení *cimbálová muzika Jiřího Nechanického*. V muzice Jiřího Nechanického kdysi začínali dnes už zavedení muzikanti. Vzdělání mladých hudebníků se Jiří věnuje usilovně již po několik desetiletí. Vyučoval na uměleckých školách v Karolině, na Vsetíně a v posledních letech vychovává mladé muzikanty soukromě. V jeho portfoliu vyučovaných hudebních předmětů jsou všechny nástroje, snad kromě velkých žesťových. Jako učitel a vedoucí muzik si Jiří osvojil také upravovatelské řemeslo a natočil několik hudebních nosičů.

Osobně u Jiřího obdivuju jeho nástrojářské schopnosti. Staví a opravuje všemožné hudební nástroje. Vytváří stále dokonalejší modely. V jeho dílně vzniklo již několik cimbálů, pětistrunná viola a celá řada dalších hudebních nástrojů. Podle něj samotného tato činnost pramení především z lásky k práci se dřevem. Bezpochyby má na jeho technických dovednostech podíl také kdysi absolvovaná strojní průmyslovka.

V posledních letech se složení cimbálové muziky Jiřího Nechanického ustálilo na vyložené rodinné bázi. Primuje Jirkova manželka Pavla, na cimbál hrají obě dcery – starší Kateřina i mladší Klára. Otec rodiny je po celý život schopný adekvátně zaskočit na všech postech. Jiří Nechanický není typem extrovertního bonvivána, který okamžitě svou energii zaplní jakýkoliv prostor. Jirka je poctivým muzikantem, který ovládá bezesbýtku své řemeslo. Můžete jej potkat jako sólového cimbalistu či člena celé muziky na různých místech nejen na Valašsku. Spolupracoval s několika folklorními soubory. Kromě již uvedených souborů *Vsacánek* či *Hověžský Ovčák* to byla *Lipta z Liptálu* a v posledních letech *CM Jiřího Nechanického* hraje souboru *Meziříčan*, který působí ve Valašském Meziříčí.

A jakou vybral Jiří píseň do našeho muzejního zpěvníčku? Ačkoliv má nejsilnější vztah k cimbálu, na který hrají již velice obstojně také jeho dvě dcery, tak zvítězily housle. Valašská točená *Zahrajte ně husličky* s výrazným mimotonálním zvýšeným 4. stupněm. Tedy tzv. valašskou kvartou, kterou obdivoval například hudební skladatel Vítězslav Novák. Zapějte si tento oblíbený taneční nápěv. Z vlastních zkušeností vím, že se pletou uváděné činnosti ve druhé sloce. Tedy se sjednotíme, že milé se prvně něco povídá a až potom se vypravází...

(Zpracováno dle rozhovoru s Jiřím Nechanickým v březnu 2024.)

Jaroslav Kneisl